

ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

דבר מואמינים

גליון שבו עי מבית 'בני אמונים'

פרשת תרומה תשפ"ג שנה ט | גליון מס' 472

בני אמונים

בני תפלה בפרשה

פרתחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

עשרה שמשפיעים לעניית אמן

בשבת זו, נקרא את הפסוק המצוה על בניית המשכן: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", אשר בהר הק' (נשא ככו א) נכתב שצווי זה מורה אף על חובת בניית בתי כנסיות בכל דור ודור.

לאור זאת מתבקש אפוא כי נעסק בקדושת בית הפנסת המקנה: "מקדש מעט". בדברנו בענין זה ראוי שנתן דעתנו לנקדה יסודית וחשובה העולה מהפסוק האמור; הפסוק מדגיש: "ושכנתי בתוכם" - כלומר בבאים למשכן. ללמדנו שהשראת השכינה בבית הפנסת אינה תלויה בפינו או בגדלו, כי אם בבאים בשערי.

הדברים מפורשים בדברי הגמרא (ברכות ו ב): "בשעה שהקדוש ברוך הוא בא בבית הפנסת ולא מצא בה עשרה, מיד הוא כועס, שצאמר (ישעיה נ ב): 'מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה'. כלומר: באשר בא הקדוש ברוך הוא להשרות שכינתו בבית הפנסת, כהבטחת: "ושכנתי בתוכם", אם אינו מוצא עשרה המשפיעים ובאים לתוכו, לא רק שאינו משרה שכינתו, אלא שאף הדבר מעורר חרון אף.

נשים לב, חרון אף זה למה? כי בשעה שהגיעה השכינה עדוין לא היו עשרה אנשים! אף שאחר כך הגיע מנון מכבד, זה כבר מאחר מדי.

כבר הזכרנו רבות מעל במה זו: השקמת בית הפנסת תלויה מאד באפן אמירת ברכות השחר! המציאות מוכיחה באפן ברור שבבית הפנסת שמתפלליו מקפידים על ברכות השחר בחברותא, תמיד יהיו 'עשרה משפיעים', ומתוך כך תהיה השכינה שרויה בתוכו.

הרבי מבאבוב, הקדשת ציון, מצא לכך רמז בפסוק שהביאה הגמרא: "מדוע באתי ואין איש"; "איש" - ראשי תבות: "שעונים אמן" (קדשת ציון ח"ב עמ' קח). חשבתי להוסיף שאף המשורר הפסוק מלמד על כך: "קראתי ואין עונה"; "עונה" משמע עניית אמן.

גם תקנת חז"ל הידועה (מגלה ג ב) שבכל עיר חביבים להמצא 'עשרה בטלנים', כלומר אנשים הבטלים ממלאכתם ונמצאים בבית הפנסת, נועדה כדי שחלילה לא יוצר מצב שביבא הקדוש ברוך הוא בבית הפנסת ולא ימצא בו עשרה. מסתבר כי תפקידם של אותם 'עשרה בטלנים', הוא אף לענות אמן אחר המברכים, וסימנה: 'בטלן' בגימטריה אמן. הבה נשפיע ונקבל את פני השכינה הבאה לשרות בתוכנו באמירת ברכות ועניית אמן כהלכה.

בקריאת 'ושכנתי בתוכם'

218 219 מכתובת

לישראל, "לשאת את הארץ בהם" - פדי שבאמצעותם יתבארו דברי התורה העמוקים לפשוטי העם. המשלים, כמו הבדים, נראים כ'עץ פשוט', ובכל זאת מורה התורה: "וצפית אתם זהב" - על יחסם לישרים ולהחשיבם, ויתרה מאת: "בטבעת הארץ" - היא התורה "היהי הבדים" - המשלים, "לא יסרו ממנו", שכיין שבאמצעותם מתבארים דברי התורה, חלה עליהם קדשת התורה ('מדרש תלפיות' ערוך ארו).

בדרך זו פרש האר"י הקדוש את גסח ברפת 'אתה חונן':

"אתה חונן לאדם דעת" - אתה ה' גותן חכמה בלב אנשי המעלה המכונים 'אדם', לתקן את דבריהם במשל ומלצה. "ומלמד לאנוש בינה" - שמתוך כך אף פשוטי העם המכונים 'אנוש' זוכים להבין את דברי התורה ('שער פת רבים').

דין 'במשפטו' בסכה וטלית

"והקמת את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר" (כו ל)

הירושלמי (שבת יב ג) מפרש ש"כמשפטו" האמור בפסוק זה משמעותו 'פסדו'. שבכל פעם שמקמים את המשכן יש להעמיד את קרשי המשכן כפי שפדו בעת הקמתו לראשונה; קרש שהצב בצפון ינתן תמיד בצפון, ואלו קרש שנתן בדרום ינתן תמיד בדרום.

בפוסקים הזכרו כמה דינים המיוסדים על ירושלמי זה, להלן שנים מהם: א. מהר"ש מנוישיטט רבו של המהר"ל נהג לסמן את לוחות העץ של סכתו, פדי שלא ישתנה מקומם משנה לשנה (מהר"ל מנהגים סכות ו, ע"פ באר היטב או"ח תרל ו). ב. השל"ה הק' כתב שיש לעשות 'עשרה לטלית בצד העוטף את הראש, פדי שחויטי הציצית יעמדו באותו הצד שהיו בעת שלבש את הטלית לראשונה; חויטי הציצית שמלפניו ישארו מלפניו, ואותם שהיו מאחוריו ישארו כף (של"ה מס' חלון גר מצוה כא).

ואולם בעל הערוך לנר' אינו מסכים עם השו"א זו. לדבריו, הסכה שבקרשי המשכן הקפידו שלא לשנות מהסדר היא לפי שהיתה במשכן עדיפות לצד אחד על משנה; הצד הצפוני השתבח מחמת קרבתו לשלחן, ואלו הצד הדרומי השתבח מחמת קרבתו למנורה. ואולם בסכה וטלית אין עדיפות לצד אחד על משנה, ולכן אין ענין להקפיד שרקשי הסכה וציציות הטלית ינתנו תמיד באותו הצד ('בכורי יעקב' הל' סכה תרל טו).

בניית המשכן לשם שמים

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" (כה ב) את המלה "לי" פרש רש"י (ע"פ תנחומא א) "לתמי". את עמק פונת רש"י באר בעל הפנים מאירות' כך:

אמרו חכמים (סוטה לח א) שבבית המקדש היו הוגים את שם הוי"ה כפי שהוא נכתב, ולא כשם 'אדנות', כפי שיש להגותו מוחץ למקדש. לכה פרש רש"י: "ויקחו לי" תרומה לבניית המשכן, 'לתמי' - למען יוכלו להשמיע בו את שם הוי"ה ככתבתו ('פנתות אור').

המקבל רבי מאיר ביקי"אס מביא כי ענין זה נרמז בכתוב (תהלים קל א-ב): "שיר המעלות ממעמקים קראתה ה'; ה' שמעה בקולי"; בתחלה הזכיר המשורר שם הוי"ה, ואחרי כן שם אדנות, לפי שכה אמר: "ממעמקים קראתה ה'" - במעמקי לבי הנני מכון לשם הוי"ה, ואולם 'ה' שמעה בקולי" - בקולי אני מזכירו כשם אדנות ('מאורי אורי' נשא).

באור נוסף לדברי רש"י אמר רבי משה שלמה לוינזון, רבה של פראצובה:

אמרו חכמים (נדרים י א, ע"פ של"ה פסחים רנו) כי המקדש בהמה לקרבן צריך לומר: "קרבן לה" ולא: "לה קרבן", שמא ימות לאחר שיזכיר "לה", ונמצא מזכיר שם שמים לבטלה. ויש לומר כי בעת בניית המשכן, שבו עתידים להקריב קרבנות, באה התורה להזכירנו יסוד זה; בהקדישכם קרבן, תחלה: "ויקחו לי" - את הבהמה, ורק אחר כך: "לתמי" - הזכירו עליה את שם ה' (שו"ת חשק שלמה' דרושים עמ' קסג).

קדשת המשלים בקדשת הבדים

"ועשית בדי עצי שטים וצפית אתם זהב; והבאת את הבדים בטבעת על צלעת הארון לשאת את הארון בהם; בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסרו ממנו" (כה יג-טו)

דרש רבי אליהו הפהו מאיזמיר בעל 'שבט מוסר':

מפסוקים אלו, העוסקים בקדשת בדי הארון, יכולים אנו ללמד סמוך לחשיבותם ומעלתם של משלי החכמים, שכבדים המשמשים לנשיאת ארון הקדש, אף הם תקנו פדי שבאמצעותם תתבאר התורה לפשוטי העם. וכפי שבאמר על שלמה (קהלת יב ט): "ויתר שהיה קהלת חכם עוד למד דעת את העם ואזו וחסור תקון משלים הרבה".

"ועשית בדי עצי שטים" - תקון משלים

הדרך שנסללה במיטה התפלה

מאז ומתמיד חשקו גדולי עולם, רבים מראשי ישיבות ורבני קהלות אירופה, לעלות ולהשתקע בארץ הקודש. אלא שעמיד הישיבות והקהלות שבראשותם בצורף חששם מהמצב הרוחני והגשמי בארץ הקודש אלצו אותם לכבש את רצונם העז.

בשנים שבין שתי מלחמות עולם, ובעקרו

מאחר שלא נמצא בכל האזור מישהו שיוכל לתוך בינו לבין הפקיד, נטל הרב שך את אמונות אבותיו בידי. כמעשה כל יהודי ירא בעת צרה, נעמד בפנת המסדרון, מחוץ לתפלה של הפקיד והחל להתפלל בהתרגשות ובדמעות שליש. הוא התחנן לפני בורא כל העולמים שיסייע בעדו להנצל מאדמת אירופה הנוערת ולעלות לארץ ישראל.

אחת מהאניות ששמשו להעלות את יהודי אירופה לארץ ישראל

תרפ"ה ומנה לעמד בראשות ישיבת צע' חיים' המפרסמת בעיר הקודש.

הקשר העז והאמיץ שהיה בין הגרא"ז לאחינו, הגאון רבי אלעזר מנחם שך זצ"ל, גרם לו לרצות לעלות בעקבותיו, אך בעצת גדולי הדור נאלץ לדחות זאת שוב ושוב.

בשנת ת"ש התקדדו השמים על יהודי אירופה. מיום ליום הלכו ורבו עליהם הגזרות, ובד בבד הלכו והצטמצמו האפשרויות לצאת מאירופה אל חוף מבטחים. הרב שך הבין שזו ההזדמנות האחרונה עבורו למלט אותו ואת משפחתו מן התפת ולהגשים את חלומו לעלות לארץ הקודש, אך מאידך היה לו קשה לעזב את בני ישיבתו לבדם. השאלה הייתה קשה, והוא שטח אותה באזני גאון הדור מרן הגר"ע גרוז'ינסקי זצ"ל.

בתחלה הורה לו הגר"ע להשאר עם תלמידיו בקלצק, אך תקופה קצרה לאחר מכן, כשכבר הייתה זו שאלה של פקוח נפש שטח הרב שך את שאלתו בשנית, והפעם הסכים הגר"ע שעליו לעשות כל מאמץ כדי לעלות לארץ הקודש. דא עקא ובאותה עת השגת אשרות כניסה לארץ הקודש כבר הפכה לדבר בלתי אפשרי. כל מי ששאף להגיע לארץ הקודש נסה למצא דרך יחודית להשיג אשרה כלשהי שתקרב אותו ליעדו הנכסף.

הרב שך החליט לפנות לקונסוליה הטורקית במוסקבה ולהתחנן בפני הקונסול שיעניק לו אשרת כניסה לטורקיה, משם קנה למצא את הדרך לעלות לארץ ישראל. בהגיע תורו נעמד הרב שך לפני הפקיד הטורקי,

אלא שהרב שך לא ידע טורקית, והפקיד לא ידע יידיש. כך התנהלה ביניהם שיחת חרשים, כשהרב שך מנסה בכל דרך להתחנן ולהסביר את מבקשו, והפקיד לעמתו כצפוי אינו מבין מלה. לאחר דקות ארוכות של נסיונות נאלץ הרב שך לסב על עקביו בפחי נפש בלי שהצליח להביע את משאלתו.

מאחר שלא נמצא בכל האזור מישהו שיוכל לתוך בינו לבין הפקיד, נטל הרב שך את אמונות אבותיו בידי. כמעשה כל יהודי ירא בעת צרה, נעמד בפנת המסדרון, מחוץ לתפלה של הפקיד, והחל להתפלל בהתרגשות ובדמעות שליש. הוא התחנן לפני בורא כל העולמים שיסייע בעדו

להנצל מאדמת אירופה הנוערת ולעלות לארץ ישראל.

יחד עם הרב שך הגיע לקונסוליה הגאון רבי שבתי יגל זצ"ל, ראש ישיבת סלונים. אף הוא בקש לקבל אשרה טורקית עבורו ועבור משפחתו. בעוד רעהו עומד ומתפלל הגיע תורו של הרב יגל. הוא נכנס לפקיד לבקש את האשרות המיחלות והבין במהרה שעליו לעבר משפת הפה לשפת הגוף. הוא נעמד אפוא לפני הפקיד, סמן בידו האחת כלפי מעלה, ולאחר מכן התכופף וסמן בידו השנייה כלפי מטה. בדרך זו, בתוספת אי אלו תנועות, נסה להסביר לפקיד כי אם לא יעניק להם אשרת יציאה, גזור הוא עליהם כבד גזרת מות. אין לדעת אם הפקיד הבין אם לאו, אך המציאות הייתה שמיד עם סיום ה'הצגה', חתם הפקיד על אשרת יציאה עבור שתי המשפחות.

כשאשרת היציאה בידיהם עשו הרב שך והרב יגל את דרכם לנמל אודסה, שם קוו למצא אניה שתובילם לעיר איסטנבול שבטורקיה. כאשר הגיעה האניה המיעדת, נדחסו על ספונה עם מאות אנשים נוספים. אולם בכך לא הסתיימו תלאותיהם. ממשלת טורקיה לא הרשתה לשתי המשפחות לרדת אל הנמל מחשש שמא ישתקעו בטורקיה. לא הועילו כל נסיונותיהם לשכנע את נציגי השלטון כי אין בכונתם לעשות זאת, ופקידי הממשל הורו לקברניט הספינה להובילם חזרה לאירופה.

גם כאן השתמש הרב שך בעצה שבה השתמש בקונסוליה הטורקית. הוא נעמד בירכתי האניה ונשא תפלה נרגשת מעמק לבו כי יצליח ה' דרכו ויסייע בעדו ובעד משפחתו למלט את נפשם ולעלות לארץ.

גם הפעם התקבלה תפלתו. אל הספינה שפבר עמדה לעזב את הנמל הגיע לפתע יהודי נכבד והדור פנים, שגראה כי הוא מנכבדי הקהלה היהודית בטורקיה. בטון סמכותי הוא הודיע לפקיד השלטון כי הוא ערב לכך ששתי המשפחות לא ישתקעו בטורקיה, ובחסדי שמים דבריו התקבלו. המשפחות הרשו לרדת בנמל הטורקי, וזמן מה לאחר מכן כבר עשו את דרכם לארץ הקודש דרך אדמת סוריה.

היהודי הטורקי שסייע להם נעלם מן האפק, ועד היום לא נודע מיהו. ואולם, לימים הבינו הכל כי היה זה שליח מאת ההשגחה העליונה להצלתם של גדולי התורה ובני משפחותיהם, אך לא פחות מכך להצלת עולם התורה בארץ ישראל, שנבנה והתבסס מכחם.

ספר 'מרן הרב שך' ח"א פרק כג

ברכות שאינן נענות באמן

אחר המשבשים את הברכה

אין עונים אמן אחר ברכתם של עמי ארצות המשבשים ומחליפים את אותיות הברכה. ואולם יש הסובר שמתר לענות אחריהם אמן.

מקורות ובאורים:

בספר 'ברך את אברהם' (נה ג) כתב שאין לענות אמן אחר המשבשים ומחליפים אותיות הברכה, "לפי שאין כאן נסח ברכה ולא פלוס". בספר 'דמשק אליעזר' (מערכת א אות ל) כתב שאין לענות אמן אחר המשבש ואומר בברכת 'הגומל' 'הגומל לחיבים טובים', במקום 'הגומל לחיבים טובות', לפי שהוא משנה בכך ממטבע הברכה, וברכתו אף נחשבת כברכה לבטלה (כפי שפסק ב'חסד לאלפים' או"ח ריח ז).

ואולם בשו"ת 'קנין תורה בהלכה' (ח"ה סי' ט) כתב שאף מי שמשבש ברכתו, כיון שפונתו לשמים, ברכתו ברכה ויש לענות אמן אחריה. וכפי שכתב בספר חסידים (סי' יח): "אותם הקוראים פסוקי דזמרה בקול רם ונגעים זמר, ואינם יודעים הפסוקים ואומרים בטעות, תפלתם וזמירותם מתקבל כריח ניחוח. וגם הקדוש ברוך הוא שמח עליו שמתחזה גדולה ואומר כמה הוא מזמר לפני לפי דעתו. על זה נאמר (שה"ש ב ד): 'ודגלו עלי אהבה'". ופרש (על פי התרגום משלי טז י) 'ש'דגלו' פרושו מעילתו, כלומר שעל אף שמועל בחובת התפלה המטלת עליו ומשבש המלים, מתקבלת תפלתו באהבה וברצון. כמו כן במדרש (שה"ש ב א) דרשו כתוב זה כאלו נאמר: 'ודלוגו עלי אהבה', שאף תפלת עם הארץ הנאמרת בדלוג אותיות מתקבלת באהבה.

דין אמן יתומה

א. אסרו חכמים לענות 'אמן יתומה', והינו שעונה אמן מבלי לשמע את הברכה או מבלי לדעת על איזו ברכה הוא עונה, וכפי שיבאר בפרק זה.

מקורות ובאורים:

ברייתא במסכת ברכות (מז א), ובראשונים שם, להלן יבאר כי האסור לענות אמן פאטר אינו שומע את הברכה נוהג רק פאטר השומע חיב בברכה זו ומבקש לצאת ידי חובתו בשמיעתה. עניית אמן ללא שמיעת ברכה מכנה 'אמן יתומה', לפי שאמן ללא ברכה היא כיתום ללא אב (סמ"ג עשין מז).

ב. גם מי שלא שמע את כל הברכה מפי המברך, אלא רק את הזכרת השם וחתימת הברכה, כגון "ברוך אתה ה' מגן אברהם", חיב לענות אמן. יש אומרים שאף אם לא שמע את הזכרת השם, כל ששמע חתימת הברכה חיב לענות אמן. ואולם הכריעו הפוסקים שאף אם לא שמע כלל את הברכה, כל שידע איזו ברכה ברוך המברך, חיב לענות אמן אחריו.

מקורות ובאורים:

נחלקו הראשונים אם יש לענות אמן אחר ברכה, כשהשומע לא שמע שם שמים יוצא מפי המברך: דעת הרא"ש (ברכות ח ח) ותלמידיו רבנו יונה (שם מ א בדה"ר, הובאה ב'משנה ברורה' רטו ב) שאין האדם חיב לענות אמן אחר ברכה, אלא אם שמע את הזכרת השם. ה'באור הלכה' (שם ד"ה שלא) באר שהטעם לכך הוא מפני שחובת עניית אמן נלמדת מהכתוב (דברים לב ג): 'כי שם ה' אקרא הבוגדל לאלקינו', ואם כן כל שלא שמע את קריאת שם ה' אינו מחיב לענות אמן. ה'באור הלכה' מוסיף ומבאר שאין פגנת ראשונים אלו לאסר עניית אמן, אלא לומר

שאין חובה לענות אמן אם לא שמע הזכרת ה' וסיום הברכה. וראה ט"ז (שם ב) שבאר בדעת הטור שאין חובה לענות אמן אלא אם כן שמע את כל הברכה מפי המברך. אמנם דעת רש"י (ברכות נא ב ד"ה עונין) וה'אור זרוע' (הל' סעדה ס"ו רי, הובאה במ"ב שם) שדי בשמיעת הברכה כדי להתחייב בעניית אמן.

הרמב"ם (ברכות א יג) כתב: "כל השומע אחד מישראל מברך ברכה מכל הברכות כלן אף על פי שלא שמע הברכה כלה מתחלתה ועד סופה... חיב לענות אמן", וה'שלחן ערוך' (רטו ב) העתיק לשונו. וכתב ה'באור הלכה' שם שמשתימת לשון הרמב"ם משמע שסובר פרש"י, שגם אם לא שמע הזכרת ה', די בשמיעת סוף הברכה כדי לחיבו בעניית אמן.

ואולם למעשה הכריעו השו"ע הרב (שם א) וה'משנה ברורה' (שם ו, וב'באור הלכה' שם) שאף מי שלא שמע את הברכה כלל, כל שידע איזו ברכה מברכים חיב לענות אמן. וראה ב'משנה ברורה' (נה לח) שפסק שחרש [המדבר] יכול לענות אמן כל שידע איזו ברכה ברכו, אף שאינו שומע את הברכה.

ג. אין הדברים אמורים אלא ביחס לעונה אמן אחר ברכה שאינו מחיב בה. אך המבקש לענות אמן אחר ברכה שמחייב בה כדי לצאת בכך ידי חובתו, עליו לשמע את כל הברכה, ואם לא שמע את כל הברכה, אף שידע איזו ברכה ברוך המברך, אסור לו לענות אמן, ואם עבר וענה הרי זו 'אמן יתומה'.

מקורות ובאורים:

במסכת ספח (נא ב) מספר שבאלכסנדריה שבמצרים היה בית כנסת גדול מאד, שלפי שלרב גדלו לא יכלו כל המתפללים לשמע את שליח הצבור, היה שמש בית הכנסת מניף 'סודר' בסוף כל ברכה, כדי שידעו הצבור מתי לענות אמן. הראשונים הקשו מדוע אין זו 'אמן יתומה' שאסרו חכמים (ברכות מז א) לענותה? ובאר רבי נסים גאון שרק לגבי ברכות שהאדם מחיב בהן אמרו חכמים שאם לא שמע את כל הברכה, עניית אמן אחריהו נחשבת 'אמן יתומה'. ואכן באלכסנדריה נהגו כך רק בברכות שאין הצבור מחיב בהן (ספר 'הערוך' ערך אמן). הרמב"ם (ברכות א יד) וה'שלחן ערוך' (או"ח ריג ג) פסקו להלכה פדברי רבי נסים גאון, ולגרסת החרדים בפרושו לירושלמי (ברכות ח ח ד"ה איזה הוא) חלוק זה מפרש בירושלמי.

את הסבה לכך שאסור זה נאמר רק בברכה שאדם מחיב בה מבאר החדושי רבי אריה ליב מאלין (חלק א' סי' ה): אמן הנענית אחר ברכה שהשומע מחיב בה ומבקש לצאת ידי חובתו בשמיעתה היא חלק מנוסח הברכה, ולכן אם לא שמע את הברכה, אסור לו לענות אמן אחריה, ואם ענה הרי זו 'אמן יתומה'. אך אמן הנענית אחר שאר הברכות, כיון שאינה חלק מן הברכה, אין חובה להקפיד על שמיעת הברכה כדי לענותה. ברם תמה ה'באור הלכה' (שם ד"ה וזה), אף בברכה שהעונה מחיב בה, כיון שבסופו של דבר לא יצא בה ידי חובה, שהרי לא שמע את כלה, מדוע לא יענה אחריה אמן כמו אחר כל ברכה אחרת שאין השומע מבקש לצאת בה ידי חובתו? ובאר: "אלא על פרוך, דכיון שהוא רוצה לצאת בה והוא עשאה באפן שאינו יוצא בה אסרו רבנן לענות אמן עליה". ה'באור הלכה' לא פרש טעם לאסור זה, אולם כבר פרושו החרדים בפרושו לירושלמי (שם ד"ה כשלא) שחששו חכמים שאם יתירו לו לענות אמן ברכה זו, יבוא לטעות שיצא ידי חובתו, למרות שלא שמע את הברכה.

ב'שלחן הטהור' (שם טו) כתב שאסור 'אמן יתומה' בברכה שהשומע מחיב בה, נוהג רק פאטר כיון השומע בתחלת הברכה לצאת ידי חובה בשמיעת ברכה זו, ובסופו של דבר לא שמע כלה. ואולם אם מתחילה לא היתה דעתו לצאת בשמיעת ברכה זו, יכול לענות אמן אחריה, גם אם לא שמעה.

לכבוד ראשי מפעל 'בני אמונים' אשר בזכותם מקפידים רבבות בני ישראל על אמירת ברכות השחר בחברותא, שלום רב לאוהבי תורת אמן.

ברצוני לשתף אתכם בגס ופלא שזכינו לראות בזכות עניית אמן.

אבי שליט"א, שזכה למשפחה ברוכה ושבעה מילדיו טרם נשאו, קבל לפני כחצי שנה שבץ מחי ל"ע. הוא הרדם והנשם, ובמהרה הדרדר מצבו והפך לאנוש, עד שהרופאים הרפו את ידיו ולא נתנו כל סכוי.

לאור דברי חכמים (ברכות מא א) "כל המאריך באמן - מאריך לו ימיו ושנותיו", החלטנו כל בני המשפחה 'להאריך באמן' לזכותו. הרבינו בעניית אמן והקפדנו להגותה כדיו, וכפי שכתבו התוספות (שם ד"ה כל) שמשמעות 'המאריך באמן' היא שזונה אמן במתינות פראוי, כשעור אמירת התבות 'א' - ל מלך נאמן, ובחסדי שמים זכינו ולאחר כשבועים שבהם הקפדנו באדיקות על קיום הקבלה, חל שפור נכר בבריאותו של אבינו ואט אט הוא שב לאיתנו בגס מפלא.

בראש חדש טבת ערכנו סעדת הודיה גדולה. אבי מורי נשא דברים נרגשים, שבהם הודה לכל בני המשפחה על השתדלותם בכלל, ובפרט על השתדלותם הרוחנית בהקפדה על עניית אמן למענו. הוא אף בקש מאתנו להמשיך בכך, כהודאה על היס הגדול שהוא זכה לו, וזכינו כלנו.

בתוך דבריו הוא אמר רמז נפלא שעלה ברעיונו בתקופת החלמתו. הפסוק (תהלים כא ה) אומר: "חיים שאל ממה נשתה לו ארץ ימים עולם ועד". ראשי התבות: "נתתה לו ארץ ימים", עולים לגימטריה תשעים ואחת, בדיוק פגימטריה של אמן.

החזתם בהודאה, מתוך הפרה כי פעלכם הרב למען עניית אמן, מביא שפע בריאות ופרנסה לעם ישראל כלו בכלל ובפרט.

פינחס ש.
בית שמש.

נתן לשלח מכתבים לפקס טמספרו 08-9746102 או לכתבת המייל: 9139191@gmail.com

הברכה מסתיימת ומתקיימת בעניית אמן

אמרה מפרסמת המלמדת על גדל מעלתה של עניית אמן נכפלה ונשנתה בשני מקומות בתלמוד; במסכת ברכות (נג ב) ובמסכת נזיר (סו ב): "רבי יוסי אומר: גדול העונה אמן יותר מן המברך. אמר לו רבי נהוראי: השמים [לשון שבועה]! כף הוא. תדע, שהרי גולגרים [חזלים פשוטים] מתגרים במלחמה, וגבורים נוצחים". כלומר: כפי שבעת מלחמה מסיימים את המערכה החזילים הגבורים, כך העונה אמן המסיים את הברכה, "משבח מן המברך" (המפרש' על נזיר שם ד"ה שהרי).

רבי יעקב ברוכין, אב"ד קרלין ובעל המשפנות יעקב, מבאר (קהלת יעקב' ברכות מו א) שמפך שחכמים (ברכות נג ב) משוים את האומר ברכה לחיל פשוט הפותח במערכה, ואלו את העונה אמן לחיל גבור המנצח ומכריע את המערכה, נתן ללמד שתי נקודות יסודיות בגדרה של עניית אמן:

א. כפי שבמשל - הגולגרים והגבורים עושים את המלחמה בשתפות, כך בגמשל - המברך והעונה אמן משלימים את הברכה בשתפות. ללמד שהאמן אינה תוספת על הברכה אלא חלק בלתי נפרד ממנה.

ב. כפי שבמלחמה עקר הנצחון תלוי בגבורים, כך בעניית אמן שחכמים המשיליה לאותם גבורים, "עקר קיום הברכה הוא בעניית אמן".

כל השבטים שוים בעניית אמן

חכמים (שפת קיט ב) הבטיחו שכל מפלא ומיחד למקפיד לענות אמן כראוי: "כל העונה אמן בכל כחו פותחים לו שערי גן עדן", והסמיכו לכך את הנאמר בכתוב (תהלים כו ב): "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים - אל תקרי שמר אמונים אלא שאומרים אמן".

מדוע נאמר "שערי" בלשון רבים?

בעל הלהורות נתן באר זאת על פי דברי הארי"ק שהביא המגן אברהם (ריש סי' סח) שאין לאדם לשנות מוסחי ומנהגי התפלות הנהוגים במקומו, לפי שבשמים יש שנים עשר שערות פגוד שנים עשר שבטי ישראל וכל שבט יש לו שער מיוחד עבורו שדרכו נכנסות תפלותיו. ויש לפרש שלגבי עניית אמן נאמר "שערי" לשון רבים ללמדנו שעל אף שאין שערי השבטים שוים ולכל שבט יש תפלה ומצוה שמתקבלת ברצון דוקא בשער שלו, בפני מצות עניית אמן - שערי כל השבטים פתוחים (להורות נתן אלו - תשרי ח"א מ' רצו).

ברכות ואמן במשנת בעל ההלולא

צדיק באמונתו

האדמו"ר רבי יצחק אייזיק מקאליב ז' באדר תקפ"א

האהל על קברו של רבי יצחק אייזיק מקאליב זצ"ל

רבי יצחק אייזיק טויב מקאליב נולד בשנת תקי"א בעיר סרניץ שבהונגריה לאביו רבי משה יחזקאל, שנפטר זמן קצר לאחר לדתו. כבר בנעורו התבלט בין חבריו כעלוי ושקדן.

נפשו הגבוהה נשארה אותו להתבודד ימים ושבעות, ובכך היה עוזר לפרנסת אמו העניה ברעית אונים במקומות מבודדים. המקבל הצדיק רבי ליב שרה"ס שפגש בו, עמד על טיבו ודבר על לבו שיבוא ר' שמעלקא מניקלשבורג. בעת שבקר הרבי רבי אלימלך מליזנסק בילדותו בת"ת בקאליב: באחד הימים לאחר שענה הרבי אמן אחר ברכותי, שם ידו על ראשי ובכרני: "עוד תהיה בעל תפלה טוב, ותעורר רחמים מרבים עבור כלל ישראל" (עבודת הלוים' ח"א עמ' קעב).

בשנת תקמ"א הקתר כרבה של קאליב וכהן במשרה זו ארבעים שנה. שמו נודע לשם ולתהלה, ותורתו וקדשותו התפרסמו בכל רחבי הונגריה.

כל ימיו היה ידוע חלי ומכאוב, ולעת זקנתו תקפה עליו מחלתו. בשכבו על ערש דוי בקש שלא יכתבו על מצבתו שום שבת, מלבד הדברים הבאים: "היה יכול ללמד על הדף, והיה ערליכער יוד".

ביום שבת קדש ז' באדר תקפ"א השיב את נשמתו הטהורה לבורא, ונטמן בבית העלמין שבקאליב.

מנהגו של הרבי מקאליב

רבי יצחק אייזיק מקאליב היה נוהג ללכת מדי בקר לתלמוד תורה שהקים בעירו, כדי לשמע ברכות השחר מפי תלמידיו הית"ת. ספר רבי שמואל רוזנפלד שהיה בעל תפלה אצל האדמו"ר רבי משלם פייש מטהאש ולמד בילדותו בת"ת בקאליב: באחד הימים לאחר שענה הרבי אמן אחר ברכותי, שם ידו על ראשי ובכרני: "עוד תהיה בעל תפלה טוב, ותעורר רחמים מרבים עבור כלל ישראל" (עבודת הלוים' ח"א עמ' קעב).